

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИ ПРЕД'ЯВЛЕННІ ЦИВІЛЬНОГО ПОЗОВУ ПРОКУРОРОМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Колот Наталія Миколаївна

аспірантка кафедри кримінального процесу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Статтею 131-1 Конституції України на органи прокуратури покладається представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом. [1].

Згідно ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу. [2].

Відповідно до п. п. 3, 4, 5 рішення Конституційного Суду України від 08.04.1999 державні інтереси закріплюються як нормами Конституції України, так і нормами інших правових актів, в їх основі завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (зокрема, економічних, соціальних) дій, програм, спрямованих на гарантування її економічної безпеки, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо; інтереси держави можуть збігатись повністю, частково або не збігатись зовсім з інтересами господарських товариств з часткою державної власності у статутному фонді.

Із врахуванням того, що «інтереси держави» є оціночним поняттям, прокурор у кожному конкретному випадку самостійно визначає з посиланням на законодавство, на підставі якого подається позов, в чому саме відбулося чи може відбутися порушення матеріальних або інших інтересів держави.

Державні інтереси закріплюються як нормами Конституції України, так і нормами інших правових актів, в їх основі завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (зокрема, економічних, соціальних) дій, програм, спрямованих на гарантування її економічної безпеки, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо. [3].

Відповідно до ч.2 ст.127 КПК України шкода, завдана кримінальним правопорушенням або іншим суспільно-небезпечним діянням, може бути стягнута судовим рішенням за результатами розгляду цивільного позову в кримінальному провадженні.

Відповідно до ч.3 ст.128 КПК України цивільний позов в інтересах держави пред'являється прокурором.

Відповідно до ч.5 ст.128 КПК України цивільний позов у кримінальному провадженні розглядається судом за правилами, встановленими цим Кодексом. Якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку з цивільним позовом, цим Кодексом не врегульовані, до них застосовуються норми Цивільного процесуального кодексу України за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства

Відповідно до ч.7 ст.128 КПК України особа, яка не пред'явила цивільного позову

в кримінальному провадженні, а також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства. [4].

Але, не слід забувати, що при пред'явленні позову необхідно враховувати позовну давність –це строк для захисту права за позовом особи, право якої порушене. Іншими словами, це строк, протягом якого особа, право якої порушено, може вимагати захисту чи примусового здійснення свого права через суд.

Відповідно до Цивільного кодексу України виділяють два види строків позовної давності.

1) Загальна (три роки, ст.257 ЦКУ);

2) Спеціальна, яка в свою чергу може бути скорочена або більш тривала, порівняно із загальною позовною давністю.

Позовна давність в один рік застосовується, зокрема, до вимог: 1) про стягнення неустойки (штрафу, пені); 2) про спростування недостовірної інформації, поміщеної у засобах масової інформації; 3) про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності (стаття 362 цього Кодексу); 4) у зв'язку з недоліками проданого товару (стаття 681 цього Кодексу); 5) про розірвання договору дарування (стаття 728 цього Кодексу); 6) у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти (стаття 925 цього Кодексу); 7) про оскарження дій виконавця заповіту (стаття 1293 цього Кодексу); 8) про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства.

Слід підкреслити, що на певні види відносин строк позовної давності не застосовується. Безпосередньо про такі відносини зазначається у ст. 268 ЦК України. Так, позовна давність не поширюється: 1) на вимогу, що впливає із порушення особистих немайнових прав, крім випадків, встановлених законом; 2) на вимогу вкладника до банку (фінансової установи) про видачу вкладу; 3) на вимогу про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, крім випадків завдання такої шкоди внаслідок недоліків товару, що є рухомим майном, у тому числі таким, що є складовою частиною іншого рухомого чи нерухомого майна, включаючи електроенергію; 5) на вимогу страхувальника (застрахованої особи) до страховика про здійснення страхової виплати (страхового відшкодування); 6) на вимогу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного матеріального резерву, стосовно виконання зобов'язань, що впливають із Закону України «Про державний матеріальний резерв»; 7) на вимогу про визнання недійсним правочину, предметом якого є відчуження гуртожитку як об'єкта нерухомого майна та/або його частини, на який поширюється дія Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків», про визнання недійсним свідоцтва про право власності на такий гуртожиток як об'єкт нерухомого майна та/або його частини, про визнання недійсним акта передачі такого гуртожитку як об'єкта нерухомого майна та/або його частини до статутного капіталу (фонду) товариства (організації), створеного у процесі приватизації (корпоратизації) колишніх державних (комунальних) підприємств.

Відповідно до ч.2 ст. 268 ЦК України Законом можуть бути встановлені також інші вимоги, на які не поширюється позовна давність. [5].

На даний час строки позовної давності при розгляді цивільного позову у кримінальному провадженні та розгляді цивільного позову про стягнення шкоди, завданої кримінальним правопорушенням чітко не визначено ні Кримінальним процесуальним кодексом України, ні Цивільним кодексом України, що в свою чергу сприяє уникненню негативних матеріальних наслідків особами, які вчинили

кримінальне правопорушення.

Так, в більшості випадків шкода інтересам держави завдається керівниками комунальних підприємств, начальниками департаментів органів державної влади та місцевого самоврядування під час виконання останніми трудових обов'язків, передбачених контрактом (трудовим договором).

Контракт є особливою формою строкового трудового договору на підставі якого виникають трудові відносини між керівником та роботодавцем, які є сторонами по контракту.

Таким чином, шкода завдається спеціальним суб'єктом – працівником, що передбачає застосування спеціальних норм законодавства при стягненні заподіяної шкоди, що врегульовано нормами ст.134 КЗпП України.

Згідно з п.3 ч.1 ст.134 КЗпП України відповідно до законодавства працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини підприємству, установі, організації, у випадках, зокрема, коли шкоди завдано діями працівника, які мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку.

Частиною 3 ст.233 КЗпП України передбачено, що для звернення власника або уповноваженого ним органу до суду в питаннях стягнення з працівника матеріальної шкоди, заподіяної підприємству, установі, організації, встановлюється строк в один рік з дня виявлення заподіяної працівником шкоди.

Отже, при вирішенні відновлення порушених інтересів держави необхідно перевіряти, чи додержався власник або уповноважений ним орган установленого ст.233 КЗпП України річного строку з дня виявлення заподіяної працівником шкоди для звернення до суду з позовом про її відшкодування. Цей строк застосовується і в разі звернення із заявою прокурора. Днем виявлення заподіяної шкоди слід вважати день, коли власнику або уповноваженому ним органу стало відомо про наявність шкоди, завданої працівником. [6].

При цьому, день початку перебігу строку законодавець пов'язує саме з днем виявлення шкоди, заподіяної працівником, яке фіксується у відповідних документах, а саме актах, висновках, складених в результаті інвентаризації матеріальних цінностей, під час ревізії або перевірки фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій.

Таким чином, день ухвалення обвинувального вироку в кримінальному провадженні щодо відповідача не вважається днем виявлення заподіяної ним шкоди за наявності доказів доведеного факту завдання шкоди.

Враховуючи вищевикладене, вважаю за необхідне внести зміни до ст.268 ЦК України, де передбачити, що строки позовної давності не поширюються також щодо вимог про стягнення шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями.

Крім того, вважаю за необхідне, доповнити ч.5 ст.128 КПК України таким змістом: «Строк позовної давності не застосовується щодо вимог про стягнення шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями», а також доповнити ст.233 КЗпП України таким змістом: «Для звернення власника або уповноваженого ним органу до суду в питаннях стягнення з працівника матеріальної шкоди, заподіяної підприємству, установі, організації, завданої кримінальним правопорушенням строки позовної давності не поширюються».

Вказані зміни до законодавства, на мою думку, посприяють забезпеченню ефективності здійснення представництва прокурором інтересів держави в суді та зведуть нанівець можливість уникнення «матеріальної відповідальності» особами винними у вчиненні кримінальних правопорушень, а також забезпечать захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – №30. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про прокуратуру» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – №2-3 – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) [Електронний ресурс] // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99#Text>.
4. Цивільний кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №40-44. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради - 2013. - №13 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
6. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] // Затверджений Законом №322-VIII від 10.12.1971 ВВР, Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.